

*****

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХ

*****

УДК 007:304:659.3

Намаз Мустафаєв

АЗЕРБАЙДЖАН І УКРАЇНА: НАУКОВА СПАДЩИНА О. В. БАГРІЯ ДО 125-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА О. В. БАГРІЯ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

*Чи можна пісню з горла вкрати? – Ніколи!
Ти – подих мій, ти – хліб мій і вода!
Переді мною розгорнулися твої міста...
Увесь я твій. Назажди в синах тобі даний,
Азербайджане, Азербайджане!
Самед Вургун*

Стаття має на меті привернути увагу читачів до наукової спадщини великого українського вченого, професора О. В. Багрія, чиє життя в Азербайджані демонструє приклад дружби азербайджанського й українського народів. Головний шевченкознавець, дослідник творчості Великого Кобзаря – професор Багрій акцентує на тому, що творчість і наука об'єднують два самобутні народи, два етноси: українців і азербайджанців у прагненні миру й жаги до життя. На жаль, учений пішов із життя, це велика втрата для українського й азербайджанського народів. Доробок професора О. В. Багрія живий у дослідженнях, а пам'ять про нього не згасне, хоч втрата ця – незагоєна рана для всіх нас.

Ключові слова: історія, Шевченко, учений, письменник, світла пам'ять.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства в глобалізованому світі спостерігається протистояння релігій, крізь призму медіа серед громадян зростає національна нетерпимість, розширюється географія тероризму, збільшується кількість регіональних військових конфліктів, на жаль, ці факти очевидні, і протистояти їм можна лише добром та вірою, дружбою й прагненням світла. Тому особливо актуальне питання взаємодії, розширення діалогу цивілізацій у контексті наукової й творчо-культурної діяльності.

Історично в Азербайджані, за сприятливих умов дружби, братерства й взаєморозуміння, разом проживають представники різних релігій. Усі вони чудово адаптувалися й безперешкодно розбудовують свою культуру. Це є результатом толерантності, миролюбства, доброзичливого ставлення азербайджанського народу до інших етносів.

У нових умовах національно-культурного розвитку особливе значення має вперше прийняте й підтримане всім азербайджанським народом Розпорядження Президента Азербайджанської Республіки “Про оголошення 2016 року в Азербайджанській Республіці “Роком мультикультуралізму” від 11 січня 2016 р., яке є закликом до об'єднання народів і до миру між ними. Сьогодні ми прагнемо запропонувати до уваги читачів статтю про наукову діяльність шанованого на пострадянському просторі українського вченого, професора О. В. Багрія, чиє життя в Азербайджані являє собою яскравий приклад дружби азербайджанського й українського народів.

Азербайджанський народ, що має багатовікову самобутню культуру, зробив свій внесок у розвиток культури народів Сходу й усього світу. Перебуваючи на межі Сходу й Заходу, Азербайджан розвивався під впливом як східних, так і західних цінностей. Чуйне ставлення до нашого історичного минулого – складова державної політики краї-

ни. Повага до духовних цінностей є яскравим свідченням прояву цієї політики.

Дослідники тематики. Передумовою розвитку науки в Азербайджані стало створення в 1918 р. першої на Сході Азербайджанської Демократичної Республіки (АДР). У 20-х рр. XX ст. значну участь у становленні науки, у підготовці азербайджанських наукових кадрів і формуванні наукових установ в Азербайджані брали вчені різних національностей і віросповідань, зокрема українці. Багато з них назавжди пов'язали свою долю з Азербайджаном. Як зазначає вчений історик І. Гассієв, "серед учених, що приїхали до Баку й зробили великий внесок у культуру й науку, слід назвати професорів І. Г. Есьмана, Н. І. Кузнецова, П. Д. Гуляєва, А. О. Маковельського, В. В. Бартольда, О. В. Багрія та багатьох інших. Одним з молодих і талановитих учених, що приїхали в ці роки до Азербайджану, був український учений, харизматична особистість – професор Олександр Васильович Багрій, який був глибоким знавцем російської й української літератури" [10].

Олександр Васильович Багрій у 1922–1949 рр. жив і працював у Баку, столиці Азербайджану, у країні, якій він віддав усі свої творчі здобутки, свою любов і своє серце, усі знання, саме Азербайджан став для нього другою Батьківщиною. Варто зазначити, що з 38-річної науково-педагогічної діяльності 26 пройшли в Баку.

За цей період роботи в Азербайджані професор здійснив титанічну працю, зробив величезний внесок у вивчення й популяризацію української й російської літератури, усної народної творчості азербайджанського народу, що є невід'ємною складовою єдиної історії наших народів.

Професор Багрій народився 23 квітня 1891 р. в Україні, у селищі Летичево Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) області в родині чиновника, що вийшов із селян. Зростав у скромній родині, де батько був писарем, хоча фахової освіти не мав, а мати була неписьменною, проте люблячою жінкою. Незважаючи на ряд обставин, батьки доклали максимум зусиль до виховання майбутнього вченого, вони любили й вірили в долю своїх нащадків, зробили все можливе, щоб діти здобули гарну освіту. У 1900 р. юний Олександр вступив до Уманської гімназії, яку закінчив із золотою медаллю й премією за "Ювілейну роботу про М. В. Гоголя". У 1909 р. він вступив до Російсько-слов'янського відділення історико-філологічного факультету Київського університету. А в 1912 р. достроково закінчив Київський університет, у тому ж році був залишений академіком В. Н. Перетцем на кафедрі російської мови для підготовки до здобуття вченого звання. Працював, не покладаючи

рук, прагнув бути найкращим, бути корисним для науки. Він був одним із кращих студентів знаменитого академіка В. Н. Перетця, добре володів французькою, німецькою й польською мовами, перекладав тексти та вільно спілкувався, писав свої праці. Згодом майбутній професор О. В. Багрій переїхав до Петрограду і як доцент приступив до читання циклу лекцій у Петроградському університеті. У 1917 р. молодий учений став професором російської літератури в Самарському вищому педагогічному інституті, де завідував кафедрою до 1920 р.

Знання, отримані в студентські роки, жага до життя та величезний спільний досвід науково-дослідної роботи з такими відомими вченими й педагогами, як академіки В. Н. Перетць, А. Р. Баранников, В. П. Андреянова-Перетць, С. Д. Балахута, дали свої наукові плоди. Він багато зусиль доклав до діяльності наукового товариства історико-філологічного факультету, дбав про поглиблення своїх знань та розширення його наукового кругозору, саме тому праці Багрія відзначаються глибиною змісту й не втрачають актуальності.

У 1920–1921 рр. за доручення Наркомпросу РСФСР О. В. Багрій взяв участь у заснуванні Кубанського державного університету й Вищого педагогічного інституту. Так, у 20-х і на початку 30-х рр. XX ст. настав найплідніший етап наукової діяльності професора О. В. Багрія. Справжній науковий Ренесанс – епоха зародження й розквіту азербайджанської науки.

У 1922 р. учений приїхав до Баку. У цьому ж році він був обраний викладачем російської літератури в Азербайджанському державному університеті ім. В. І. Леніна. У 1925 р. в АДУ він захистив дисертацію на тему "Т. М. Шевченко й російська література" і був визнаний гідним ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю "Російська мова й словесність".

О. В. Багрій активно брав участь у створенні одного з перших наукових центрів республіки – "Товариства дослідження й вивчення Азербайджану". Ініціаторами створення товариства виступили видатні суспільні й державні діячі Азербайджану: Н. Нариманов, С. Агамали огли, письменник-публіцист А. Ахвердов, а також ряд професорів: А. Самойлович, О. Багрій, Е. Байбакив, П. Жузе, Х. Мелик-Асланов, Н. Шахтахтинський та ін.

Історична спадщина професора. За дорученням уряду республіки 5 травня 1922 р. колегія Народного комісаріату освіти Азербайджанської РСР прийняла постанову про заснування "Товариства дослідження й вивчення Азербайджану" – першого наукового центру республіки та затвердила його Статут.

В організаційних зборах “Товариства...” (2 листопада 1923 р.) брали участь понад 40 представників громадськості, науки й освіти. Почесними головами “Товариства дослідження й вивчення Азербайджану” були обрані Голова ЦВК Азербайджанської РСР С. Агамали огли й професор Ленінградського університету А. Н. Самойлович. На цих же зборах Організаційна комісія “Товариства...” ухвалила важливе рішення щодо створення при ЦК “Товариства...” Бібліографічного відділу й призначення його керівником професора О. В. Багрія, який відіграв важливу роль у становленні бібліотечної справи в Республіці. Він поряд з деякими іншими вченими став одним із засновників “Товариства...”.

Звертаючись до наукової статті, присвяченої 80-річчю Інституту літератури ім. Нізамі Національної академії наук Азербайджану, директор Інституту, видатний академік І. Габіббейлі зазначає, що “Товариство дослідження й вивчення Азербайджану” було початковою моделлю Національної академії наук...” (це сталося у 2014 р.) [24].

У 1924–1925 рр. О. В. Багрій створив свою першу наукову фундаментальну працю “Матеріали для бібліографії Азербайджану” у трьох томах з додатком до неї допоміжного покажчика, опублікованого окремим виданням у 1926 р. Істотною особливістю цієї дослідницької праці є те, що вона охоплює величезний період діяльності органів друку (1820–1923 рр.). У цій праці професор О. В. Багрій запропонував до уваги читачів великий бібліографічний покажчик фольклору азербайджанського народу. Ця праця, будучи затребуваною вченими й педагогами того часу, і сьогодні зберігає свою актуальність для наукового товариства.

Слід зазначити, що в статті професора Азербайджанського державного університету З. Алієва “З історії утворення й розвитку бібліографії в Радянському Азербайджані” [9], наголошено, що в праці описано понад 4800 наукових праць, які охоплюють історію, літературу, географію, економіку, етнографію (1959 р.). Це дослідження О. В. Багрія сприяло створенню в Азербайджані галузевої бібліографії. Протягом восьми років (1920–1928 рр.) у Республіці було складено три напрями покажчиків галузевої бібліографії, які охоплювали філологію, сільське господарство й економіку.

Життєвий шлях. У 1923–1929 рр. О. В. Багрій працював головою Бібліографічної секції “Товариства...”, а в 1929–1932 рр. – старшим фахівцем, бібліографом Азербайджанського державного науково-дослідного інституту (АзДНДІ).

Професор активно брав участь у виданні журналу “Вісті Товариства дослідження й вивчення Азербайджану”, що стали одним із

найбільш популярних наукових видань Республіки в ті роки. У виданні цього наукового журналу важлива роль належала таким ученим і письменникам, як Х. Зейналлі, Ю. Чемаземінлі, Р. Ефендієву, В. Хулуфлу, А. Абідуду. У його різних номерах опубліковано наукові статті відомих російських учених-академіків І. Мещанінова, В. Гордієвського, професорів В. Сисоєва, В. Зумера, А. Фитуні та ін. Перший номер “Вістей Товариства...” був виданий у 1925 р. російською мовою. А впродовж 1926–1928 рр. вийшло сім номерів цього журналу, спочатку російською мовою, а в 1928 р. – азербайджанською.

У 1926 р. з ініціативи “Товариства...” О. В. Багрій брав безпосередню участь у підготовці Першого всесоюзного тюркологічного з’їзду, що розглянув питання реформування арабського алфавіту на латинській основі та інших історико-етнографічних проблем тюркських народів.

Так, під час підготовки до з’їзду, методичному кабінету в складі О. Багрія, К. Алекперлі, А. Ахвердова, С. Мумтаза було доручено в найкоротший строк забезпечити розміщення виставкового книжкового фонду в нових приміщеннях бібліотеки. При цьому розкрився величезний досвід О. В. Багрія в організації бібліографічної, інформаційно-методичної роботи, високий науковий професіоналізм у наданні необхідної інформації про книги. У результаті кропіткої роботи групи вчених учасники й гості з’їзду змогли ознайомилися з наданою їм літературою, повною мірою одержали необхідну бібліографічну інформацію.

Особливе місце в науковій діяльності О. В. Багрія посідає вивчення ним фольклорної спадщини відомого професора Л. Лопатинського, котрий був творцем і головним редактором видання “Збірник для опису місцевостей і племен Кавказу”, що особисто відредагував 25 випусків. Після його смерті, в 1927 р., група вчених у складі професорів Л. Генко, А. Субханвердиханова й О. В. Багрія вперше систематизували спадщину Л. Лопатинського з фольклору, етнографії, лінгвістики, історії.

Варто зазначити, що О. В. Багрію належить важлива роль у дослідженні усної народної творчості, вивченні й узагальненні фольклору азербайджанського народу й інших народів Кавказу. Так, у 1925 р. у першому номері журналу “Робоча освіта” О. В. Багрій опублікував наукову статтю “До вивчення азербайджанських прислів’їв”, а в 1929 р. у журналах “Народний учитель” (№ 1) і “Вісті східного факультету АДУ” (№ 4) – статтю “До вивчення азербайджанських казок”.

У 1926 р. О. В. Багрія обрано членом редакційної колегії “Вістей Азербайджанського державного університету”, а також редактором їх серії “Суспільні науки”.

Аналізуючи науково-дослідну й педагогічну діяльність професора О. В. Багрія, необхідно відзначити, що в центрі його уваги завжди перебували проблеми вивчення становища жінок Кавказу. У своїх численних наукових статтях він завжди прагнув привернути увагу громадськості до цієї важливої проблеми. Так, О. В. Багрій підготував цикл публікацій: "Про питання життя жінок Кавказу" у "Вістях АДУ", серія "Суспільні науки" (1926 р.); "До питання про побут жінки Кавказу" у "Вістях АДУ" (1928 р.); "Жінки на Кавказі" у Бібліографічних матеріалах "Шляху вивчення Азербайджану" (азербайджанською мовою, № 3–4, 1930 р.) тощо.

У 1930 р. за редакцією професора О. В. Багрія російською мовою була видана літографічна фольклорна серія "Фольклор Азербайджану й сусідніх країн".

У першому томі цієї серії О. В. Багрій уперше представив читачам казки народів Кавказу. Значним досягненням є те, що вчений, збираючи й записуючи сказання корінного населення, представив фольклор Нухінського, Гянджинського, Шушинського, Шамахінського й Лянкаранського районів Азербайджану. У другому томі автор зібрав легенди й казки таких народностей Кавказу, як кумуки, ногайці, туркмени, лакці тощо.

У третьому томі окремими розділами представлені: тюркський фольклор, казки ширванських вірменів, фольклор черкесів, чеченців, інгушів, осетин, абхазців, а також карачі (цигані). У 1933–1939 рр. професор О. В. Багрій був директором Фундаментальної бібліотеки Азербайджанської філії АН СРСР (АзФАН).

У 1935 р. з ініціативи відомого фольклориста Х. Зейналлі О. В. Багрій у співавторстві з ним уперше переклав і опублікував збірник російською мовою "Азербайджансько-турецькі казки" (тобто "Казки азербайджанських тюрків").

У цьому збірнику зібрано 72 казки, одна легенда й дастан. Головним завданням авторів книги було ознайомлення російськомовних читачів з азербайджанськими казками. Протягом багатьох років професор О. В. Багрій, живучи в Азербайджані й спілкуючись із представниками наукової інтелігенції Республіки, завжди прагнув познайомити їх з літературною спадщиною кращих російських і українських письменників та поетів. Саме тому вже в цей період він пише й публікує ряд статей, які принесли йому широку популярність у СРСР як великому дослідникові історії російської, української літератури й творчості Т. Шевченка.

Так, у журналі "Шлях школи" (1924 р.) О. В. Багрій опублікував статтю "Поет двох світів" (В. Я. Брюсов); у "Вістях АДУ" (1925 р.) – "Замітки про Н. Д. Щербину"; у "Вістях АДУ" (1927 р.) – "Західноєвропейські драма-

тичні жанри і їх відображення в стародавній російській драматичній літературі" тощо.

Особливе місце в літературознавчій спадщині бакинського періоду життя професора О. В. Багрія посідають його фундаментальні праці, присвячені життю й творчості великого українського поета Т. Шевченка.

Широкої популярності в 30-х рр. XX ст. у СРСР набули такі його дослідження: "Т. Шевченко в літературній обстановці", Баку, 1925 р.; "Шевченко в російських перекладах", Баку, 1925 р.; "До рукописної традиції поширення "Кобзаря" Т. Шевченка", Баку, 1927 р., "Шевченко й Схід", Баку, 1929 р. Слід зазначити, що всі ці праці були опубліковані у "Вістях АДУ".

Головний шевченкознавець. Професор О. В. Багрій є основоположником нової наукової галузі в Азербайджані. Він підготував ціле покоління шевченкознавців, як зазначив у виступі А. Аджалова на XV Шевченківській конференції. У зв'язку із цим становить інтерес праця вченого "Шевченко й Схід". У своїй статті професор О. В. Багрій розкриває зміст творчості Т. Шевченка, його головну поетичну спрямованість.

Уперше про Схід, як наголошує автор, Т. Шевченко згадує в одній з його перших історичних поем "Іван Підкова" (1839 р.). Дослідник розкриває колосальне поетичне надбання Великого Кобзаря, генія української культури – Т. Шевченка в його вірші "Кавказ", головним лейтмотивом якого є співчуття всім пригнобленим царством кавказьким народностям. У статті автор відзначає повісті Т. Шевченка "Нещасний", "Близнюки", "Варнак", вірш "А. О. Козачковському", де він описує бідне життя місцевих киргизів. У висновках до дослідження творів Т. Шевченка О. В. Багрій акцентує на тому, що, незважаючи на заборону малювати, у колекціях Т. Шевченка є велика кількість портретів, побутових малюнків, пейзажів, пов'язаних з киргизами і їх країною (близько 160 робіт, що ілюструють різні східні області). Автор розкриває інтерес Т. Шевченка до східної етнографії й археології, до східних мов, до деяких обрядів, особливо туркменів і киргизів, завжди порівнюючи побут і звичаї Сходу з українськими. Сам Т. Шевченко описаний як дипломат, а його творчість є тим культурно-мистецьким містком, який об'єднує пострадянські країни у своїй культурі й історії. Втішно, що в цьому дослідженні О. В. Багрій глибоко аналізує доробок Т. Шевченка, ще раз розкриває свій високий патріотизм, і з почуттям гордості й поваги представляє Баку як один з великих портів на Каспії.

Так, у записах від 18 червня 1857 р. О. В. Багрій пише, що Т. Шевченко повідомляє про початок пароплавної діяльності на Каспійському морі, де була створена комер-

ційна кампанія пароплавства, тому морські офіцери, директори, й адміністратор, з якими він спілкувався, їдуть до Баку поєсти вакантні місця.

Поетична спадщина Великого Тараса Шевченка нараховує 218 українських творів, де описано його поневіряння, величезні незгоди й позбавлення, вага праці, пошук істини, політичне посилення, однак Т. Шевченко мужньо пройшов через усі ці важкі випробування. Йому поставлено найбільше пам'ятників у світі, це людина планетного масштабу, його творчість варта уваги багатьох поколінь. О. В. Багрій, підкреслюючи значущість Т. Шевченка, наголошує, що він був і є винятково національним – українським поетом, справжнім виразником народного життя, яке висунуло його в ряд найбільших поетів усього слов'янства, для якого жити й не творити було неможливе.

О. В. Багрій брав участь в організації філологічного факультету Азербайджанського державного університету. У 1939 р. професор О. В. Багрій був призначений першим деканом філологічного факультету АДУ. За його сприяння в 1939/1940 навчальному році на факультеті відкрито сім кафедр з азербайджанського й російського мовознавства й літературознавства. До 1942 р. він працював деканом, керівником аспірантури й завідувачем кафедри російської літератури університету.

У 1942–1949 рр. О. В. Багрій працював завідувачем відділу мовознавства й літератури Азербайджанського науково-дослідного інституту педагогіки.

Професор О. В. Багрій не обмежувався тільки проведенням наукових досліджень у галузі літературознавства, бібліографії, фольклору, він завжди шукав нові можливості для застосування свого таланту. Тому вчений зумів розкрити свій науково-педагогічний професіоналізм і в галузі видання російськомовної літератури, різних методичних матеріалів з вивчення російської мови.

Так, слід відзначити його статті, опубліковані 1948–1949 рр. у журналах: “На допомогу вчителів”, “Російська мова в неросійських школах”, “Таблиця російської граматики для азербайджанських шкіл” (Баку, 1948 р.), “Ушинський як методист російської мови й літератури”, “Що робити?”, “Капітанська донька”, “А. М. Горький”, “Молода гвардія”, “Літературні бесіди” (в 3 статтях).

Професор О. В. Багрій був гарним педагогом, підготував плеяду педагогічних кадрів – фахівців з літератури й мовознавства, бібліографів, фольклористів. Серед його послідовників слід зазначити академіків Маммед Ариффа, Гаміда Араслі, доцента-фольклориста Ханефі Зейналлі.

О. В. Багрієм опубліковано понад 100 статей, різних наукових праць і досліджень із

питань літератури, фольклору й бібліографії. Варто зазначити, що О. В. Багрій брав активну участь у громадському житті молоді республіки. Він був членом Всесоюзної ради секції науковців.

У 1922–1930 рр., працюючи на посаді голови цієї секції, провів велику організаторську роботу із залучення уваги громадськості до проблем матеріального становища вчених, поліпшення умов їх побуту й праці, здобуття ними наукових ступенів і вчених звань. У результаті його активної діяльності Азербайджанську секцію науковців було визнано однією з кращих у СРСР.

У 1923–1930 рр. О. В. Багрія обирали членом Бакинської ради робочих депутатів трьох скликань; а у 1933–1934 рр. – Ворошилівської райради двох скликань (сьогодні Сабаїлівський район).

Професор О. В. Багрій довгі роки жив у мирі й злагоді зі своєю родиною на березі Каспію, на землі Азербайджану, поруч з бакинським бульваром, на вул. Азадліг № 3 (колишня – ім. Леніна), у Будинку Червоної професури, у квартирі 3.

Втрата ВЕЛИКОЇ ЛЮДИНИ. На жаль, 24 червня 1949 р. через його тривалу хворобу ми назавжди втратили чудову Людину – О. В. Багрія. Це справжній день скорботи для тих, хто був знайомий з ученим, і для тих, хто знайомий з його працями. Про його значущість для громадськості Азербайджану говорить церемонія прощання з ним. Тут були присутні представники ректорату АДУ ім. С. М. Кірова, керівництво партійної організації й громадських організацій Азербайджанського державного вчительського інституту ім. М. Ф. Ахундова, ректорату Азербайджанського державного інституту фізичної культури ім. С. М. Кірова, відомі діячі науки, товариші по роботі, рідні й студенти [8]. В Азербайджані завжди шанували славетного вченого й будуть шанувати його пам'ять і творчий доробок. Велика втрата професора О. В. Багрія – незагоєна рана для всіх нас. Так, ім'я О. В. Багрія включено у видання Азербайджанської радянської енциклопедії 1976 р. (т. 1, стор. 529) [12]. Наукову й педагогічну діяльність українського вченого так само висвітлено в Азербайджанській національній енциклопедії, виданій у 2011 р. [21]. У 2013 р. в Баку проведено ювілейні заходи, присвячені 80-річчю Інституту літератури ім. Нізамі Національної академії наук Азербайджану. У зв'язку із цим 17 жовтня 2013 р. прийнято розпорядження Президії Національної академії наук Азербайджану, підписане президентом НАНА, академіком А. Алізаде, “Про проведення 80-річного ювілею Інституту літератури ім. Нізамі”, у якому зазначено, що “...у період відродження азербайджанської науки за участю Ханефі Зейналлі, Алі Назіма, Сал-

мана Мумтаза, Еміна Абіда, Олександра Багрія й науково-організаційного керівництва видатних учених, в Інституті літератури сформувалася плеяда таких блискучих учених, як Маммед Ариф, Микаїла Рафілі, Гаміда Арасли, Мір Джалала, Мамедгусейна Тахмасиб, Фейзулла Гасимзаде, Мамед Джафарова, Мирзага Гулузаде, Азіза Мирхамедова, Кямала Талибзаде, Міралі Сеїдова, Бекір Набієва, Кямран Мамедова, Яшара Гараєва, Азада Рустамова та ін.” [23].

У центрі міста Баку, на проспекті Азадліг установлений пам’ятник видатному українському поетові Т. Шевченку як символ глибокої поваги азербайджанського народу до великої української поезії, славного минулого України, її історії, культури.

Азербайджанські вчені регулярно виступають на різних конференціях, симпозіумах, у ЗМІ з доповідями, публікаціями про наукову, педагогічну й суспільну діяльність видатного українського вченого.

Серед них слід зазначити таких учених, як академіки Національної академії наук Азербайджану: Кямал Абдуллаєв, Іса Габіббейлі, Теймур Керімлі, Щонайля Велиханлі; члени-кореспонденти НАНА Мухтар Іманов, Азад Набієв; доктори філологічних наук, професор Теймур Ахмедов, лауреат Державної премії, заслужений діяч науки, професор Магеррам Гасимли; доктор історичних наук – Земфіра Гаджієва; доктор політичних наук, професор Камран Іманов; директор наукової бібліотеки БДУ, заслужений працівник культури Сара Ібрагімова; доктори філологічних наук Газанфар Пашаєв, Асиф Рустамлі, Захид Халіл, Бахлул Халілов; доктор філологічних наук Айбеніз Алієва-Кенгарлі; доктори філософії з філології – Тамілла Керимова, Агаверди Халілов та ін.

Так, заслужений працівник культури, поет-перекладач Аббас Абдулла у своїй фундаментальній монографії “Азербайджансько-українські літературні зв’язки” (Баку, 1982 р.) пише: “О. В. Багрієві належить величезна заслуга у формуванні Маммед Ариф як одного з основоположників шевченкознавства в Азербайджані, а також Гаміда Арасли як одного з великих дослідників азербайджанського літературознавства” [13].

Гамід Арасли, згадуючи свого вчителя, відзначав: “Працюючи у філії бібліотеки Академії наук Азербайджану, Олександр Васильович направляв мою наукову діяльність. Першу мою наукову працю, пов’язану з дослідженням бібліографії дореволюційної періодичної преси, я починав за його рекомендацією. У період моєї роботи в бібліотеці ми з Олександром Васильовичем двічі виїжджали в наукове відрядження – до Ленінграду. Там у бібліотечних фондах ми підібрали велику кількість книг, пов’язаних з Азербайджаном” [13].

В аналітичній праці доктора філологічних наук, професора Ісрафіла Аббасли “Етапи відродження азербайджанського фольклору” (2002 р.) підкреслено особливу роль О. В. Багрія в дослідженнях і розвитку азербайджанського фольклору й народностей Кавказу [14].

Широку увагу читачів, поетів, перекладачів, студентів привертає стаття доктора філологічних наук, шевченкознавця Тамари Шаріфлі “Вивчення й популяризація спадщини Т. Шевченка в працях О. Багрія” (2004 р.) [17].

У центрі уваги вчених, дослідників, що вивчають історію створення НАНА, перебуває стаття молодого вченого-фольклориста Акіфи Халіл (Нейматова) “Про участь О. В. Багрія в діяльності “Товариства дослідження й вивчення Азербайджану” (2003 р.) [16].

В Азербайджані завжди проводять роботу з популяризації наукової спадщини О. В. Багрія. У 2013 р. Суспільним об’єднанням “Эпкіюаф вә Дьнуа” (“Розвиток і Мир”, голова Н. Мустафаєв) проведено заходи, присвячені пам’яті професора О. В. Багрія. Так, у квітні опубліковано статтю “О. В. Багрієв і Азербайджан” у журналі “Фольклор і етнографія” російською мовою (2013 р.). У межах Днів культури України в Азербайджані, що проходили в червні 2013 р. в Бакинському слов’янському університеті, з ініціативи цього Суспільного об’єднання, за підтримки академіка К. Абдуллаєва, активної участі Азербайджансько-українського культурного центру БСУ, студентів факультету вивчення української мови в червні проведено круглий стіл, присвячений науковій спадщині О. В. Багрія.

У заході взяли участь учені Національної академії наук Азербайджану, Інституту фольклору НАНА, представники азербайджанської інтелігенції, української діаспори, студенти БСУ, співробітники посольства Української Республіки в Азербайджані. Запрошені учасники, що виступили, під час круглого столу ознайомили присутніх з багатогранною, науковою, педагогічною й суспільною діяльністю вченого. Чимало наших співвітчизників з особливою увагою й чуйністю ставилися до родини О. В. Багрія. Так, родина вченого завжди відчувала підтримку народного артиста СРСР Рашида Бехбутова і його дружини Джейран ханум. Легенда радянського футболу, Заслужений футболіст і Заслужений тренер СРСР Алекпер Мамедов тепло відгукнувся про високопрофесійну лікарську діяльність Людмили Павлівни (дружини вченого). Вона була спортивним лікарем, працювала доцентом кафедри гігієни й спортивної медицини Азгіфка ім. С. М. Кірова, ефективно лікувала багатьох футболістів від отриманих травм. Донька Ірина також стала лікарем.

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що О. В. Багрієв прожив в Азербайджані плідні

роки своєму життю. Він завжди вважав себе азербайджанським ученим, сучасним громадянином, що безмежно любить Азербайджан і азербайджанців. І ця любов надихала його бажанням жити й працювати в цій країні. Усе це яскраве свідчення того, що Азербайджан, азербайджанська культура, азербайджанська література й професор О. В. Багрий нероздільні.

У квітні 2016 р. виповняється 125 років від дня народження професора О. В. Багрия. Певні, що славний учений з тих, хто не буде забутий.

Перспективи подальших досліджень передбачають глобальне вивчення доробку славетного вченого й продовження його справи життя заради поглиблення культурної спадщини наших народів. Пам'ятаємо Вас, МУДРИЙ УЧИТЕЛЮ.

Список використаної літератури

1. Выступление Президента Азербайджана Ильхама Алиева на открытии памятника известному украинскому поэту Тарасу Шевченко // Бакинский Рабочий. – 2008. – 01 июля.
2. Выступление Президента Азербайджана Ильхама Алиева на общем собрании, посвященном 70-летию Национальной академии наук Азербайджана // Бакинский Рабочий. – 2015. – 11 ноября.
3. Распоряжение Президента Азербайджанской Республики об объявлении 2016 года в Азербайджанской Республике “Годом мультикультурализма” // Бакинский Рабочий. – 2016. – 11 ноября.
4. Багрий А. Материалы для библиографии Азербайджана / А. Багрий. – Баку, 1924–1925.
5. Багрий А. Пути изучения Азербайджана / А. Багрий. – Баку, 1930.
6. Багрий А. Фольклор Азербайджана и прилежащих стран / А. Багрий. – Баку, 1930.
7. Багрий А. Шевченко й Восток / А. Багрий // Вести педагогического ф-та. Общественные науки (1919–1929) / Аз. гос. ун-т им. В. И. Ленина. – Баку, 1925. – Т. 10. – С. 237–254.
8. Сочувствія семье А. В. Багрия // Вышка. – 1949. – 23 июня; Бакинский Рабочий. – 1949. – 25 июня.
9. Алиев З. Из истории образования и развития библиографии в Советском Азербайджане (1920–1928 гг.) / З. Алиев // Ученые записки АГУ, Гуманитарная серия № 6. – 1959. – С. 109–116.
10. Гассиев И. Русские ученые молодой республикой / И. Гассиев // Бакинский Рабочий. – 1964. – 26 марта.
11. Аджалов А. Збірник праць XV шевченківської конференції (українською мовою). – Київ, 1966.
12. Азербайджанская Советская Энциклопедия. – Баку, 1976. – С. 520.
13. Аббас Абдулла. Азербайджанско-украинские литературные связи / Аббас Абдулла. – Баку : Язычы, 1982.
14. Аббаслы И. Этапы возрождения азербайджанского фольклора / И. Аббаслы // Исследования азербайджанского устного народного творчества / Ин-т литературы им. Низами НАНА. – Баку, 2000. – Кн. IX. – С. 13–14.
15. Самедова Л. Роль западноевропейской литературы в обогащении восточных традиций в русской классической поэзии XIX века (на материалах творчества А. С. Пушкина) / Л. Самедова // Литературные связи. – Баку : Гартал, 2004. – С. 101–113.
16. Халил (Нейматова) А. Об участии А. В. Багрия в деятельности “Общества исследования и изучения Азербайджана” / А. Халил (Нейматова) / Ин-т литературы им. Низами НАНА. – Баку, 2003. – Кн. XIV. – С. 178.
17. Шарифли Т. Изучение и популяризация наследия Т. Шевченко в трудах А. Багрия / Т. Шарифли // Литературные святы / Ин-т литературы им. Низами НАНА. – Баку, 2004. – С. 90–100.
18. Керимова Т. Из истории Национальной академии наук Азербайджана / Т. Керимова. – Баку, 2005. – С. 319–321.
19. Иманов К. Армянские народные сказки / К. Иманов. – Баку, 2007. – С. 9–10.
20. Гаджиева З. Азербайджанский государственный научно-исследовательский институт (АзГНИИ) / З. Гаджиева // История развития науки Азербайджана). – Баку : Элм, 2009.
21. Азербайджанская Национальная Энциклопедия. – Баку, 2011. – Т. 3. – С. 97.
22. Ханджибекова Ф. Профессор Александр Багрий и Азербайджан / Ф. Ханджибекова // Бакинский Рабочий. – 2013. – 26 июня. – С. 6.
23. Распоряжение Президии НАНА “О проведении 80-летнего юбилея Института литературы им. Низами // Литературный сборник. Спецвыпуск, посвященный 80-летнему юбилею Института литературы им. Низами НАНА. – 2013. – 17 октября. – С. 2.
24. Габиббейли И. Последовательные традиции и пути восстановления Института литературы им. Низами / И. Габиббейли // Литературный сборник. Спецвыпуск, посвященный 80-летнему юбилею Института литературы им. Низами НАНА. Баку. – 17 января. – С. 3–19.
25. Алиева Е. “Все начиналось со сказки...” / Э. Алиева // Каспий. – 2015. – 02 февраля.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2015.

Мустафасв Намаз. Азербайджан и Украина: памяти гениального ученого А. В. Багрия посвящается

В данной статье автор стремимся привлечь внимание читателей к научному наследию великого украинского ученого, профессора А. В. Багрия, чья жизнь в Азербайджане демонстрирует пример дружбы между азербайджанским и украинским народами. Главный шевченковед, исследователь творчества Великого Кобзаря – профессор Багрий акцентирует на том, что творчество и наука объединяют два самобытных народа, два этноса: украинцев и азербайджанцев в стремлении к миру и жажде жизни. К сожалению, ученый ушел из жизни, это большая потеря для украинского и азербайджанского народов. Наследие профессора А. В. Багрия живо в исследованиях, а память о нем не угаснет, хотя потеря эта – незаживающая рана для всех нас.

Ключевые слова: история, Шевченко, писатель, ученый, светлая память.

Mustafayev Namaz. Azerbaijan and Ukraine: the Memory of the Great Scientist A. V. Bagriy Dedicated

In this study, the author aim to attract the readers' attention to the scientific heritage of the great Ukrainian scientist, Professor A. V. Bagriy, whose life in Azerbaijan shows an example of the friendship between the Azerbaijani and Ukrainian peoples. The main Shevchenkove, scholar of the Great poet – Professor Bagriy focuses on the fact that the arts and science combine two original people, two main ethnic groups: Ukrainians and Azerbaijanis in the pursuit of peace, and thirst of life. Unfortunately, the scientist died, this is a great loss for the Ukrainian and Azerbaijani peoples. The legacy of Professor A. V. Bagriy alive in studies, and his memory will not fade away, though the loss of this open wound for all of us.

Key words: history, Shevchenko, scientist, writer, bright memory.